

Daniel Vetter:

ISLANDIA ANEB KRÁTKÉ VYPSÁNÍ OSTROVA ISLANDU

Krátké vypsání ostrovu Islandu, v němž věci divné a zvláštní, v krajích těchto našich nevidané očitě spatřeny a některé od obyvatelův ostrovu toho hodnověrných slyšány i pravdivě poznamenány

Upřímnému a křesťanskému čtenáři pozdravení.

Maje vypsání toto krátké o ostrovu Islandu na žádost některých urozených lidí, pánů a přátel vzácně milých, na světlo vydati, soudil jsem za hodné, abych především zmínku nějakou učinil o našem se na tuto cestu do ostrovu Islandu vypravení, v něm se zdržování a z něho se zase navracení. O čemž krátce něco oznámím, potom dále k věci přistoupím.

Na cestu tuto do ostrovu Islandu vypravili jsme se z slavného města říšského Brému v dolních Sasích při řece Veseře čtrnácte mil od moře ležícího; od toho města plavili jsme se na malé lodi ke dvěma šífům, kteříž od města šest mil na řece již jmenované stáli a do Islandu plouti měli. Na ten jeden z nich vstoupili jsme a na den božího Vstoupení dobrého větru dostavše, pustili jsme se s pomocí boží a s vzýváním jména jeho svatého na moře; a tu již pořád bez všelijakého stavunku plavili jsme se až k Islandu. Na té cestě víc zarmoucených věcí nežli veselých a potěšitelných jsme zakusili. Veselá sic a potěšená věc byla, že v devíti dnech tak daleko jsme připlouli, že jsme Island, kterýžto okolo čtyř set mil od Brému vzdáli jest, s předního konce nejen znamenati, ale dosti dobře spatřiti mohli. Ale i to s zarmoucením, neveselím a nebezpečenstvím smíšeno bylo.

První nebezpečenství měli jsme od loupežníků mořských, kteříž druhého dne našeho se plavení na nás natrefili a za námi na svém velikém šífu se hnali, my pak plachtu horní na prostředním sloupě k vůli a vystřelení jejich z kusu velikého jsme spustiti musili domnívajíce se, že by konfojové nějakí, to jest průvodcové mořští byli; ale když k nám blíže připlouli, spatřili jsme, že loupežníci jsou, jichž jsme se velmi lekati a báti počali; pročež, co kdo lepšího a obzvláštního měl, do poslamek, obuvi, za bednění v šífě a jinam, kamž kdo nejlépe věděl, schovali.

Ale mimo naděj Bůh je zdržel, že k nám k samým nepřiplouli; než vidouce šíf chatrný, propustili nás. Sami pak jinou stranou se pustili a na druhý šíf, kterýž též do

Islandu ploul, přitrefíc, za ním se hnali až do samého večera; ale vše nadarmo, protože těch lotrů šíf tak dobrého běhu neměl jako těch druhých.

Druhá žalostná věc aneb nebezpečství byla nemoc mořská, kteráž nemálo také, ale velice nás trápila a rmoutila. Nebo několik jich stonalo, i kupec, s nímž jsme se byli vypravili, i marinář sám také bídný byl a v nemnohých dnech, jakž jsme na ostrov dostali, umřel. K tomu jeden z pomocníků jeho, jenž jen den a dvě noci toliko stonal, na šífě umřel; kteréhož hned na vrch šífu vytáhli a do truhly zabednili, chtějíc jej rádi někam k břehu přivéztí a pochovati; čehož však dovéstí nemohli.

Nebo moře tudíž a hned ten den bouřiti se počalo: vítr odporový odtud, kamž jsme se plaviti měli, tak násilně vál, že znamenitou bouři na moři způsobil. V ten čas nechtějíc, abychom zase zpátkem hnáni byli, divně sem i tam za čtyři dni a tři noci lavírovati, to jest sem i tam bokem plaviti a točiti se museli. Když se pak moře upokojiti nechtělo a my vždy s tím mrtvým nikdež k břehu připlouti jsme nemohli, spustili jsme jej po provazích do moře. Kam jej vítr zanesl, nevíme; než také za to máme, žeť jej dřív tří hodin někde na břeh (kterýž však ještě šesti i víc mil od nás vzdáli byl), vyvrhl.

K večeru ta bouře se upokojila a vítr zase prvnější se navrátil. I připlouli jsme šťastně s boží pomocí v pátek po svaté Trojici na druhý konec Islandu, k straně západní, do zátoky, kteráž jest blízko Helgapeldu. (Helgapeld jest kostelík neveliký s farou, mající jméno od hory a oudolí, kteréž blízko toho kostelíka jest trávníkem pěkným porostlé).

Mezitím na té cestě, když se moře upokojilo a Island jsme dobře již viděli, byli někteří hanslování, totiž, kteří nikdy v Islandu nebyli, od těch, kteří tam prvé bývali. To pak hanslování takové bylo: Vsazení byli každý z nich jeden po druhém na provaz, po skřipci třikráte do moře vpuštění a pohřížení, a když je z vody vytáhli, tedy myli jim hlavy mořskou vodou a provazem velikým ruky ztloušti je mydlili.

Tak podobně i s námi zacházet chtěli, ale my, vidouce nepříjemnost takové lázně, ovšem pak nebezpečství (nebo kdyby se kdo provazu dobře nedržel, snadno by z něho do moře spadnouti mohl; a než by jej oni odtud zase vytáhli, v tom čase nebo by se dokonale utopil, aneb dobře vody napil), raději jsme se jim vyplatili. A za příčinou hanslování tohoto nezastavují se, ale i v nejsilnějším plavení je vykonávají.

To tak krátce o vypravení se našem na tu cestu. Nyní o zdržování a meškání se na tom ostrově.

Dřív pak, nežli jsme příležitosti dostali, abychom se od břehu někam do země pustili, zůstávali jsme při kupci, s nímž jsme se byli do Islandu vypravili. Ve dne

jsme bývali na břehu, k večeru pak jezdívali jsme na odpočínutí do šífu, kterýž tu blízko u břehu na dvou silných kotvách a mnoha velkých provazích upevněný a ufasovaný stál.

Na tom když jsme jednoho času byli a na odpočínutí se strojili, náramně veliký vítr pojednou se strhl a veliké nebezpečnoství nám způsobil. Nebo od násilného větru, kterýž šífem tlačil, provazové velicí a tlustí, na nichž šíf upevněný byl, se trhali a v tom vítr silně hnal šíf na skálu velikou a vysokou tak daleko, že jsme jen na maličké dohození od ní byli. Toto nebezpečnoství tak veliké bylo, že kdyby ochrany boží předně a potom kotvy jedné, kteráž silně šíf zdržovala, nebylo, byli bychom všickni o tu skálu i s šífem roztrískáni a tak zahynouti museli. Ti, kteříž na břehu byli, žalostně na nás hleděli, volali, pamatovali, rádi by byli pomáhali, ale nemohli a neměli ani na čem k nám připlouti. Pět nás toliko v šífe bylo; dva pomocníci marinářovi spustili se dolu na loďku s velkým provazem, kteréhož jeden konec k skále zpevňovali, a my druhý v šífe okolo rumpálu natahovali. A tak sme zase šíf od té skály odtáhli, na nové provazy veliké a tlusté utvrdili a z toho nebezpečnoství s pomocí boží vyvázli.

Zatím po některém dni nastrojil a dal Pán Bůh mně s druhým tovaryšem cesty mé dobrého člověka, syna rychtáře a předního jednoho z soudců ostrovu toho. Ten dvou koní nám zapůjčil a nás s sebou na sněm vzal, kterýž tehdaž držán býti měl u přítomnosti hejtmana, vyslaného od krále dennemarského, a velmi přívětivě i laskavě k nám se měl a choval po všecken ten čas, co jsme u něho byli. Strava naše na té cestě, než jsme se dostali na sněm jejich, na větším díle byla toto: suchý štokfiš, neslaný a nevařený, s máslem putrovým, třebas čtyřmécítmaletým. Dostali-li jsme kdy kousek masa vařeného, i to bylo bez soli vařené; a vše bez chleba jísti jsme museli. Nápoj byla voda aneb syrovátka, ale vždycky chutnější byla voda nežli syrovátka.

Cesta, kterouž jsme se ubírali, byla velmi nezvolná, nebo přes hrozné vrchy skalnaté a opálené, z nichž i dým jakejsi časem vystupoval, až vlasy na hlavách hrůzou vstávaly, jsme jeli, k tomu přes hrozná místa vypálená a podhořelá, též přes veliká bahna k víře téměř nepodobná, o čemž něco toho doleji v traktátu poznamenáno.

Když jsme se pak na ten jejich sněm dostali, nemalý, ale dosti veliký počet obyvatelů ostrovu toho tam pospolu shromážděného jsme spatřili. Jiní z nich vida nás, nám se divili, jiní pak otevrouce ústa co telata na nový vrata na nás hleděli, pěkně však mnozí, přívětivě i uctivě, k nám se měli a chovali. Ale ani tehdaž nemohl satan spáti. Nastrojil proti nám jednoho z soudců zemských, kterýž přišed k hejtmanu klevetoval něco na nás a jej všelijak k tomu měl, aby povolaje nás k sobě, pilně examinoval a snad i do trestání neb vězení nějakého vzal, vždycky to jemu opakujíc, že nějakí špehéri jsme. Ale pán Bůh, kterýž nejlépe nás povědom byl, jakým oumyslem jsme se

tam vypravili, nedopustil hejtmanu, aby nějak proti nám měl se zazlíti, ovšem pak chtít škoditi, nýbrž naklonil jej k tomu, aby nám dobře učinil. Nebo když jsme jednoho času mimo stan jeho šli, on stoje před stanem, volal na nás. My šli k němu, on též proti nám, a uctivě nás přivítav, na to, jakého bychom národu byli i za jakou příčinou tam se dostali, se doptával. Načež když jsme jemu náležitou odpověď dali i svědectví, kteréž jsme od slavných a učených mužů měli, ukázali, spokojen s námi byl.

Doptával se dále, jaká by naše strava byla. My jsme odpověděli, že taková, jakáž jest obyvatelů ostrovu tohoto, čemuž podiviv se, jak my to snést a těch pokrmů zažiti můžeme, ihned kuchaři svému, jehož s sebou měl, poručil, aby nám snídání dobré dal a připravil; a porozprávěje s námi ještě chvílku, poručil služebníku svému, aby nás do stanu uvedl, a aby nám poručil to snídání dáti. Což ihned na to poručení učinili a jísti i píti hojně dali. Ti pokrmové a nápoj, jak nám příjemní a chutní byli po suchých štokfiších, syrovátce a vodě, vypraviti téměř nelze.

Sám potom hejtman, když jsme ještě jedli, mezi nás přišel, k jídlu pobízel a nadto nade vše právo nám dal, pokudžkoli on i my tam se zdržovati budeme, vždycky k jídlu abychom k němu chodili. O kteréžto přívětivosti a dobrodiní nám prokázaném uslyšev soudce ten, kterýž prvé hejtmana proti nám nabádal, velice se zlobil, že se ne po vůli, ale proti vůli jeho vše dalo. I v tom boží nás opatrování bylo.

Při témž sněmu jejich shledali jsme se s jedním biskupem ostrovu toho, k němuž když jsme se hlásili, i kdo a odkud bychom byli oznámili, laskavě nás přijal k sobě, k stolu pozval a potom, když se sněm dokonal, nás s sebou do Skalholtu, kdež svou residenci měl, vzal. U něhož my po čtyři dni (počítajíc podlé způsobu zdejšího) a čtyři noci zůstávajíce, opatření hojně jsme měli. Co dům jeho s sebou přinášel, to nám dávali; maso pěkně vařené i pečené jsme mívali, též i ryby, obzvláště pak lososy velmi pěkné a dobré. To toliko nejhorší bylo, že vše, což nám koli dávali, bez soli vařeno i pečeno bylo. Dávali však vždycky na stůl sůl, takže jsme sobě, chtěli-li jsme, mohli jídla soliti; pro ně nebylo soli potřebí, nebo oni zvykli všeckno bez soli jísti. Mezi jinými pokrmy dali nám maso hovězí, od roka odvařené a pod střechem ku potřebě zavěšené a chované. Nápodobné bylo k uzenu, ale žádné chuti v něm nebylo. Chleba, tak jest, že poskrovně bylo, ale vždy něco bylo. Pivo jsme dobré dvoje měli, hamburské totiž a lubecké.

Když pak již pátý den přicházel a my se od něho strojili, aby k nám ještě hojnější přívětivosti dokázal, toto učinil: Snídání dal dobré připraviti, s námi též snídal spolu i s svou manželkou, dítkami a přátely jinými, jej tehdaž navštěvujícími, a pro uctění nás naposled dal i vína přinésti do jedné nádoby, do druhé piva, které měl nejlepší,

do třetí medu picího, do jiné páleného, do jiné mléka; což vše do jedné konve slili a smíchali a nám připíjeli; ale když viděli a seznali, že ten nápoj nám příjemný nebyl, sami oni to pili, nám pak víno toliko a pivo každé obzvlášť dávali, na čemž jsme my sice velice rádi přestali.

Daroval nám také na cestu dvacet loket watmanu, to jest sukna toho, kteréž oni dělali a je tak nazývají. Item dva páry lžíc, pár z ovčích rohů, pár pak z velrybových zubů udělaných; a při tom se omlouval, abychom jemu neměli za zlé, že nám žádných peněz nedává, poněvadž jich nemá, ježto jsme my toho žádostiví nebyli, nýbrž my povinni jsme byli jemu za dobrodiní vděčnost nějakou prokázati. Nadto výše půjčil nám koní; komendoval nás hejtmanu a skrže psaní se přimlouval, aby nás s sebou vzal, a propouštěje nás od sebe, průvodčího s námi poslal i stravou na cestu opatřil. Na té cestě podobně jako i prvé přes hrozné vrchy, skály a bahna, jako i vody veliké s velikým často nebezpečenstvím jsme jeti museli, nežli jsme přijeli až k břehu mořskému, na němž dvůr královský vystavený jest, a hejtman se ještě v něm zdržoval. Tam dostanouc se, také jsme zase od hejtmana laskavě a přívětivě přijati byli.

To až potud také o našem se na tom ostrově zdržování. Nyní o navrácení se našem z něho také něco dotknuto bude. Hejtman, jemuž nás biskup komendoval, byl by nás rád vzal s sebou, ale poněvadž na šífe jeho místa již žádného pro nás nebylo, k jinému šífu, kterýž byl z Hamburku připloul, na loďce s vyslaným svým nás odeslal a u kupce, kterýž ten šíf pronajatý měl, místo nám objednal, ano i za nás (jakž jsme se toho teprv potom dověděli) zaplatil, o čemž však my nevědouce, také jsme za fůru i za stravu platili. U toho kupce zdržovali jsme se v Islandu ještě za tři dni; potom v čtvrtý den do lodi jsme vstoupili a od břehu na moře se pustili.

Z počátku prostředně dobrého větru jsme užívali, potom jsme téměř žádného neměli. Zatím zase, když jsme již mezi Škoty a Hytland přijížděli, bouře veliká se strhla a vždy více a více po tři dni a tři noci se rozmáhala. Tato bouře byla mnohem větší nežli onano prvnější, kterouž jsme měli do Islandu jedouce, nýbrž může se říci, že ani třetího dílu nebylo toho prvé (ačkoli tato veliká byla), co tuto bylo. Prve jsme vždy aspoň i sem i tam jezdíce cesty sobě, ač málo, uráželi, ale teď nikam jsme nemohli. Plavci všecky plachty dolu spustiti museli a nechati větru šífem zpátkem hnáti tam, kamž vál.

Nebylo tu lze ani na vrch šífu vyjít, nechtěl-li od vln zlit a skropen býti. Nebo tak silně na šíf bily, že se přes šíf přelívaly a přenášely; koho na vrchu zastihly, pracně ten s suchou nití odtud odešel a silně se držeti musel, aby jej z šífu do moře nevyrazilo. Jaký tu strach byl, když šíf ze všech stran od násilného vlnobití praštěl, ti, kdož toho co zkusili, nejlépe vědí! Jaký ovšem tehdáž, když jednoho času v noci již lámati

se počal a voda pomalu se do šífu lila, pověditi téměř nelze. Jak nám to vděčnou věcí bylo, když v druhou noc vlna okno dosti silně ucpané a železnýma hřebíky zacvokované nad hlavami našimi v komoře, v níž jsme odpočívali, vyrazila, na nás plným oknem za hrubou chvíli tekla, takže jsme již sotva zívali, i to v dobré paměti zůstává. Jaké též pohodlí a zvučle byla, když v odpočívání (ba i bdění) hlava i celé tělo sem tam sebou házelo a odpočinutí žádného míti nemohlo, každý rozumný snadně souditi může.

Ze všeho však díky Pánu Bohu, jako že i toho nám bez ublížení zdraví našeho okusiti dal. Dopustil nebezpečství, avšak neopustil, nedal v něm zahynouti, vyslyšel nás, vytrhl z něho a šťastně potom asi v tým dni k břehu, až k slavnému a vznešenému městu jménem Hamburku při řece Labi, dvanáct mil od moře ležícího, nás přivedl. Tomu Pánu nejmocnějšímu a v skutcích svých (kteréž obzvláště na moři spatřeny býti mohou) převelice divnému čest, sláva na věky ! Amen.

To tak krátce o tom do ostrovu Islandu se vypravení, v něm se zdržování a z něho zase s pomocí boží navrácení.

VYPSÁNÍ KRÁTKÉ OSTROVU ISLANDU A VĚCÍ NĚKTERÝCH ZVLÁŠTNÍCH, KTERÉŽ V NĚM SPATŘENY BÝTI MOHOU. A NEJPRVÉ O JMÉNU OSTROVU TOHO, PROČ SLOVE A NAZÝVÁ SE ISLAND.

Ostrov tento od skutku jméno své má, z jazyku německého, od toho slovíčka Eiss, to jest od ledu, jehož tam veliká hojnost bývá z příčiny zimy náramně veliké, kteráž moc svou netoliko na čas ten jako u nás provozuje, ale i tehdaž, když od nás odchází, u nich zůstává a nikdy jí dokonale nepozbývají z příčiny té, že ostrov ten k studené straně, totiž púlnoční leží. Netoliko pak příčinou zim ukrutných ledové se jim tam dělají, ale často i odjmud, zvláště z Grunlandu množství ledu silní větrové po moři k nim přihánějí, a to s hrozným hlukem a hromotem, a při tom s tím ledem často i jiné věci se tam dostávají jako dříví veliké i s kořením, jenž v Grunlandu jako i v Norvegi na vysokých horách vyvrací se větry silnými a když silní odjihové, jako přivalové přicházejí, tedy voda to bere a do moře vnáší, což potom v čas povětrí velikého až do Islandu přichází.

Dostávají se někdy s tím ledem také i bílí medvědi, kteříž v Grunlandu za zvěří shon činíce, daleko i na moře se pouštějí, a když led u břehu pustí, tehdy oni s ledem (nemohouce zpátkem), až do Islandu kdy i živí se dostávají a od lidu zbiti bývají anebo sami pomrou.

Nazýván byl také někdy ostrov tento Schneeland "vom sne", totiž od sněhu, jehož tam převelice mnoho mívají, takže v čas zimy z domův svých ani vycházeti nemohou, ba i v létě v hojnosti se spatřuje, zvlášť na horách a vrších, nebo z nich dokonale neschází, než často i uprostřed léta ještě ho přibývá. Jakožto i léta 1613 od nás spatříno, že na svatého Jana, když u nás nejtepleji bývá, tam tak hrubě sníh přšel, že ho za hodinu neb dvě dobře na půl lokte napadlo.

NÁBOŽENSTVÍ V ISLANDU A JAKÝ ZPŮSOB PŘI NĚM ZACHOVÁVAJÍ.

Náboženství již od mnoha let Islandeři jsou křesťanského a nyní lutheránského, k čemuž jim napomoženo od krále dennemarského, kterýž, dostav ostrovu tohoto, o vzdělání v něm pravého náboženství křesťanského pečoval a některé z nich mladé k učení způsobilé sobě přivézt dal, jež k učení se řeči latinské obrátil, aby potom mohli v dalších věcech k pravému křesťanství přináležejících prospívati a od jiných, rozumějíc řeči latinské, se učiti, poněvadž jejich řeč přirozená jest od jiných hrubě rozdílná. Má sic původ svůj z německé, k ní však není podobná. Ti, kdož dennemarsky umějí, drobet jim rozuměti mohou.

Mají také mezi sebou dva biskupy, kteréž sobě podlé hodnosti z jiných kněží (jichž nemálo mají) vyvolují a je v veliké vážnosti u sebe mají. Ti také mimo jiné hojněji jsou opatřeni, mají živnosti své rozšířené, užívajíce i pomoci, jakž od jiných kněží, tak i od lidu obecného. K bydlení jejich dvě místa jsou oddělená; jedno slove Schalholdt, druhé Halar, jinak Hola.

Těch biskupův povinnost jest, každého roku jednohokaždého kněze, kterýž k diocesi jeho přináleží, nejméně jednou navštívit, kdo v povolání svém pilný jest, a čeho při církvi potřebí, opatřiti a naříditi. Kněží malou práci vedou v kázání, aniž jim potřebí tím mysl trápit; nebo kázání svá dávno připravená a vytištěná mají, takže toliko kněz knihu vezma čte, což již dávno přihotovené. A to se jim tam dobře líbí, čehož kdyby kněží nečinili, nechtěl by jich lid obecný slyšeti, nýbrž byli by kněží v podezření, že ne to, což Duch svatý skrze předky jejich jim již dávno připravil, ale z svého rozumu a hlavy, třeba něco scestného jim mluví. Starým však kněžím, kteří již zrak mdlý mají, když z paměti káží (jakožto již zkušeným), za zlé nemají.

Kostely, do nichž se k službám božím scházejí a shromažďují, mají na větším díle pod zemí vystavené jako i domy své, o nichž níže připomenuto bude. Při náboženství mají se velmi horlivě a jedni druhým často ku paměti to přivozují, co jim dobrého Pan Bůh učinil, že na ně v těch tak vzdálených místech laskavě vzhlédl a známostí spasitelnou je obdařil.

Při modlitbách svých na zvony tlouci obyčej mívají, chtějíc snad i tím sobě k větší horlivosti posloužiti; mnozí i v pláč se vydávají a tak i tím způsobem kající se býti ukazují.

Při užívání večeře Páně způsob jiným jako i nám neobyčejný zachovávají. Nebo předně ti, kteříž k stolu Páně přistupovati mají, vespolek se míří. Pohlaví mužské k ženskému k stolicím jejich jde a těm, kteříž k posluhování svatému přistupovati mají, rukou podávají. Zatím po kolenách (zvláště pak ženské pohlaví) až k oltáři lezou; přilezouc k němu, okolo něho, jak dlouzí jsou, se skladou, a pozdvihnou se ku požívání stolu Páně, zase na zem se skladou a potom přijmouc požehnání, odtud týmž způsobem, jakž kdo přistoupil, s mnohou uctivostí odcházejí.

O VRCHNOSTI A ŘÁDU, KTERÉHO V ZEMI SVÉ OSTŘÍHAJÍ.

Islandeři za vrchnost svou mají krále dennemarského, kterýž je již od dávných časů v své poddanosti má a pánem jejich dědičným zůstává. Od nich však malého užitku dostává z té příčiny, že tam stříbra ani zlata nemají; sama téměř sláva užitek jemu býti může, že ostrov ten, tak daleko od něho vzdálený a mnohých divných věcí plný, pod mocí a v panství jeho zůstává.

Jakž pak koli ostrov tento daleko od residencí jeho jest vzdálený, vždy však k nim péče své každoročně dokazuje, a to v tom, že k nim od dvoru svého jednoho z stavu rytířského posílá k tomu času, když soud veřejný u nich držán býti má, aby on jsa přítomen vůli královskou jim oznamoval a aby podle potřeby soudce zemské jedny místo druhých v zemi zřídil, a maje povědomost všech věcí, mohl také králi po navrácení svém zprávu místnou dáti. K tomu pak soudu, jemuž vyslaný královský přítomen bývá, veliké množství (zvláště ti, kteříž nějaké nevole a nesnáze mezi sebou mají) lidu se shromažďuje.

Místo, kdež se shromažďují, jest téměř uprostřed země, trávník pěkný zelený a naokrouhlý, mezi však velikými skalami, okolo něhož potok s vysoké skály dolu spadající teče, a nedaleko odtud, maje skrze skály svůj průchod, do velikého jezera padá. V té straně, v níž ta voda dolu spadá, jest rozpadlina rovná v skále na dvoje i troje hony zdýli, asi na pět sáhů zhloubi a na dvaceti kročejů obecných zšíří. Dno její jest rovné všudy a pěknou zelenou, drobnou travou porostlé. Procházka v této rozpadlině jest jako mezi dvěma zdmi veselá, pro šust, jež se od vody té, kteráž tu z té skály spadá, do ní zaráží a zanáší, velmi libá.

Někteří praví, že tuto rozpadlinu satan, zlý duch, tak vyplnil a vyrovnal, jakož jest předce cosi divného, nebo této podobné v celém ostrově se nenachází. Po jiných stranách jsou pustiny a spáleniska hrozná, v nich též rozsedliny veliké, široké a hluboké, o nichž dále dotčeno bude. Na to místo soudné dostávají se biskupové jejich a zemští soudcové, kteříž z jiných voleni bývají, zvláště práv jejich povědomějších, a s nimi i jiný lid obecný.

Takový soud když mají začítí, nejprve práva čísti dají, kteráž dosti obšírná jsou, jichž všickni vůbec s uctivostí zvláštní poslouchati musejí a poslouchají.

Tu každý svou při, nevoli, nesnázi, jakouž má, svobodně přednésti může a jeden druhého podle provinění a ublížení viniti; jestliže se smrti hodná vina na kom shledá, tedy takovému hlava sekerou sřatá bývá; jiné smrti zločincům nečiní, nýbrž v ohavnosti by to měli, kdyby kdo jiným způsobem trestán a z světa sklizen byl.

Když pak po soudu bývá (což ve třech nebo v čtyřech dnech se stává), tedy jeden každý k příbytku svému, vyslaný královský také zase domů do Denemarku se navracuje, a po jeho odjezdu soudcové zřízení obecný lid řídí a spravují, k nimž, jako i k biskupům každý v čas potřeby své se obrací, a zvláště pak k tomu, kdož mezi nimi fojtem a rychtářem jest, jehož oni v řeči své **lochmanem** nazývají.

O ŽIVNOSTECH ISLANDSKÝCH

Živností tak mnohých a rozličných jako u nás a jinde na ostrově tomto nemají. Nebo rolí, nadto vinic a zahrad žádných není, aniž mohou býti, ačkoliv němečtí kupci nejednou jim některé věci zahradní s sebou přivezli, zdali by tam růsti chtěly, ale vše bylo nadarmo.

Řemeslníků tolikéž žádných není, kteříž by něco uměli a, jakž by náleželo, udělali. Přední jejich živnost jest rybářství, k němuž mají znamenité příležitosti, nebo všudy okolo Islandu i v zátokách a v řekách zemí procházejících velmi mnoho ryb dostávají, a to vše bez nějaké těžké práce. Neužívají k tomu žádných nevodů, než na udice hojnost ryb dostávají, a to velikých, štokfišů, lososů i jiných rozličných. Častokrát v malé chvíli plnou loďku ryb nachytají, s nimiž domu přijedouc a k sušení je způsobíc a připravíc, na bidla neb provazy okolo domů svých věšejí, kteréž jim od samého větru a slunce pěkně a bez všelikého porušení usychají; a netoliko ryby, ale i maso sobě tak suší, aniž jim porušeno a zkaženo bývá. Což jistým důvodem jest toho, že v Islandu jest velmi čisté, zdravé a od porušení zachovávající povětrí, jakéhož v krajinách našich a našim podobných nemáme.

Z těch pak ryb, jichž v hojnosti chytají, dostávají mnoho tuku, z něho špik dělají, do tun shromažďují a prodávají: jakéhož špiku i u nás řemeslníci, kteříž s kožemi zacházejí, užívají.

Druhá živnost jejich jest dobytek, kteréhož (poněvadž mají výborné pastvy, z nichž dobytek své vychování má), hojně mají a jest velmi pěkný; jako koni, jimž ovsa nedávají než v létě samou pastvou na trávě, v zimě pak senem vychovávají; nedostane-li se pak sena, což se časem přihází, když zima dlouho trvá, tedy štokfiše jim jísti jako i kravám a ovcem dávají.

Mají také mnoho krav a volů, a ti žádných rohů jako i krávy nemají. Od krav dostávají mléka v hojnosti, protož másla mnoho mívají, jež, když se jim nádob nedostává, pěkně na zem v domích svých do koutka kladou a veliké hromady z něho dělají.

Mají také množství ovec s velikými rohami, z nichž lžíce a jiné věci k tomu podobné dělají. Takové pak ovce své jako i voly a krávy musejí začasť s pastvy na místa skalnatá, kdež žádné trávy není, sháněti, jim odtud na pastvu jíti brániti, aby příliš hrubě a mnoho nežrali a jim se nerozpukali.

Vlnu ovec velmi pěknou, měkou a dlouhou mívají, kteréž nestříhají podlé způsobu jiných, ale nechávají, až sama odevstane; potom ji z nich stahují a ostatek, což jí z nich spadne, leckdes po pastviskách po trní sbírají. Z té vlny, když jí sobě hojně nashromáždí, dělají punčochy, rukavice, sukno (aneb raději houně, kteréž wattman nazývají); to měké i teplé jest, než nezpůsobně a nehladce dělané, nebo málo k tomu příprav soukenických mají, ježto, kdyby to mělo uděláno býti, jakož náleží, tedy velmi pěkné sukno býti by mohlo.

Když sobě pak těch věcí mnoho, jako másla, ryb, špiku, wattmanu nashromáždí, tedy s těmi věcmi k kupcům jedou, kteříž k nim každoročně na mnoha šífích přijíždějí, jakož z Engelandu, tak z země německé, přivážejíc s sebou rozličné věci, jako peníze, chléb, pivo, víno, pálené, med picí, mouku, slad, nádoby dřevěné, mosazné, cínové, měděné, železné, plátno, sukno, provazy, klobouky, obuv, též dříví na loďky jejich aj., nebo toho všeho v zemi své nemají. Těch a takových věcí za ryby, máslo, špik a jiné věci své dostávají.

Ryb rozličných tak mnoho a v takové hojnosti k kupcům přivážejí, že z nich stohy jako z obilí dělají. Pokudž se u nich kupci zdržují, potud pohodlí a hodů největších užívají.

Peníze, jichž od kupců dostávají, jsou na větším díle širocí tolarové, ne mnoho, ale velmi málo dukátů aneb jiné mince dostávají, jichž ne tak dalece pro sebe jako pro krále swého, jemuž každoročně tribut peněžitý podlé možnosti své dávati musejí. Za

tou příčinou peněz nežívají v koupi a prodaji, než věci za věc dostávají. Pokudž pak koli u kupců jsou, potud od nich chováni bývají, jimž kupci dosti jísti a pítí dávají, ne s svou však škodou, nebo to sobě na nich dobře vynahražují.

O RYBÁCH A POTVORÁCH MOŘSKÝCH OKOLO ISLANDU

Mimo jiná místa na pŭlnočním moři mnoho ryb divných a velikých okolo Islandu spatřiti se může, nepochybné jest, že z té příčiny, poněvadž ryb obecných velmi mnoho v těch místech se zdržuje, tedy i veliké tam přicházejí a tu vyživení své jedny z druhých, zvlášt větší z těch menších mají.

Obzvláště pak mimo jiné **velrybové** jsou hodní k spatření, jichž tam množství jest, velikých k tomu a náramně hrozných, kteříž se s silným zvukem a hromotem po moři procházejí a na větším díle dva a dva, někdy také tři pospolu jdou, a často až k samým šífům přicházejí a podlé nich plovou, a vystrčíc hřbet svůj a pŭl oka z vody, pŭlně na šíf i na lidi hledí.

Šífům překážky nečiní, avšak potud, pokudž se jim žádné příčiny nedává, sic jinak zle by bylo, kdyby čím zdráždění a k hněvu popuzení byli. Protož v ten čas i křiku, ovšem střílení zanechati a jim všelijak pěknými a oulislými slovy lahoditi musejí.

Jsouť pak velrybové na pohledění velice hrozní, jakož pro svou velikost, tak i pro svou černost, nebo samy oči toliko jejich blyští se a k ohni podobné jsou. Když se po moři procházejí, tedy mnoho vody vysoko před sebou ženou, a kdekoli se vyskytují, tu voda se vzhůru jako skály dme a zdvíhá, vyskytnouc se nad vodu, skrze chřípě své (kteréž jako nějaké komíny veliké a velmi široké mají, vodu, kteráž se v nich zdrží, vysoko nahoru vydmychují a v tom vydmychnutí tak ji zdrobí, že nejinak než jako mlha býti se zdá, a vítr to bere a do povětří zanáší. To pak vydmychování jejich tak se hřmotně děje, že je i na dvě míle slyšeti může, ano i spatřiti.

Nacházejí se pak velrybové pokolení dvojího, jedni většího, druzí menšího; a ti menší často se i do zátok dostávají s vystoupením moře. Potom, když moře zase podle způsobu svého ustupuje a oni tam meškajíc se osáknou i zůstávají, a ihned od lidí, kteříž se ze všech stran k nim sbíhají, zbiti bývají. Maso jejich ku pokrmu způsobné není, než sádla z nich veliké množství dostávají. Kostí se nemálo u nich v Islandu spatřuje, z nichž sobě Islandeři stoličky, lavice dělají.

Spatřují se také okolo Islandu ryby, kteréž *Schwerdfisch* slovou, a ty jsou v nepřátelství s velrybem. Ty, majíc na hřbetě dlouhé a velmi ostré špice, velrybům nemalou škodu a překážku činí, pod ně podbíhajíc a prudce sebou nahoru vyhadzujíc, takže i

rány škodlivé v břichu velrybovém dělají. Před nimiž utíkajíce velrybové, častokráte, aby jich jen zbýti mohli, i na břeh z vody se vyhazují.

Jiné opět ryby spatřují se, jimž Springfisch říkají. Ty nad vodu velmi vysoko vyskakují a sebou vyhazují, jichž se rybáři hrubě bojí, nebo velmi škodlivé jim bývají, přibíhají k jejich loďkám hráti s nimi chtějí a potom třeba v kusy je roztřískají. Z té příčiny rybáři, kdykoli kterou zahlídnou, rychle k břehu pospíchatí musejí, nechtějí-li zahynouti. Jiných ryb rozličných, větších i menších i k tvorům zemským podobných, mnoho nachází, jichž jména neznámá jsou.

Vídávány bývají také v Islandu na vodách potvory náramně hrozné, kteréž se lidem ukazují, a často ti, kteříž je spatřují, sotva pro hrůzu při životu zachováni bývají. Mezi kterýmižto potvorami jsou i tyto dvě, kteréž se nejobecněji časem jistým zjevují.

První jest jako had náramně veliká, kteráž v dlouhosti své na půl míle býti se soudí; a ta z moře po jedné řece veliké blízko k Schalholtu přichází a z sebe tři, čtyři i víc oblouků velmi vysoko nad vodu dělává, takže by se pod každý volně s šífem největším podjeti mohlo. Tato potvora kdykoli se ukazuje, očekávají hned za tím Islandeři proměny nějaké, kteráž se v světě státi má. Před smrtí císaře Rudolfa též od mnohých vidína a spatřína byla.

Druhá potvora spatřovaná bývá o třech hlavách; také velmi hrubá a náramně hrozná, kterouž kdykoli uhlídají, hned za tím něco nového očekávají.

Až potud dotknuto jest o těch věcech některých, kteréž se v Islandu spatřiti mohou. Mnohoť pak se ještě pomíjí, a to z slušných příčin. Předně, že v času krátkém nebylo možné všeho v dokonalosti shlédnouti, a protož, mělo-li by se něco necele, ovšem pak při něčem omylně psáti, raději se toho nechává, nechť na tom připomenutém přestáno jest. Líbí-li se komu více věděti a viděti, může se tam sám vypraviti.

Tak potom i z té příčiny, že, kdyby vše to vypsáno býti mělo, což od obyvatelů ostrovu toho vypravováno bylo, nejedni snad našli by se, kteříž by za pravdu toho přijíti nechtěli; nebo mnozí lidé rádi podlé vlasti své, v níž zrozeni jsou, jiné krajiny a země měří neb soudí, myslíce, že všudy jednostejný způsob jest, a když něco divného uslyší; tedy tomu odpírati obyčej mají. Ale každý rozumný a soudný člověk vzlášť pak ten, jemuž se dostává jiné krajiny a země viděti, takový povolnější bývá k přijetí za pravdu toho, což se divného o jiných zemích vypravuje.

Tak se zajisté líbilo Pánu Bohu aby na světě v krajinách a zemích divní rozdílové byli, jakož pak může řečeno býti, že ani jedné země není, aby ve všem všudy s jinými se srovnávala, nebo jednakaždá něco to obzvláštního má. Odkudž se příčina dává hleděti na to, že, poněvadž světa tohoto, na němž nás Pán Bůh postavil, divný jest

způsob, tedy žeť ovšem ten jest předivný, kterýž všecken svět moudrostí svou spravuje, a že jest pánem mocným, to patrně osvědčuje. Jemuž samému z skutků předivných jeho buď čest i sláva na věky! Amen.

L.P.1613

*Pobělohorští exulanti, Daniel Vetter-Strejč a Jan Salmona-Podhorský v Polském
Lešně později sepsali za pomoci Jana Ámose Komenského.*